

Inhoud

VOORWOORD	i
1. INLEIDING	1
1.1. Probleemveld.....	1
1.1.1. Gebrek aan coherentie en rechtvaardigheid.....	1
1.1.2. Tanende waarde van het draagkrachtbeginsel in België.....	3
1.1.3. Heropleving van het draagkrachtbeginsel, rekening houdende met maatschappelijke evoluties?.....	4
2. RELEVANTIE VAN HET ONDERZOEK	8
2.1. Wetenschappelijke relevantie van het onderzoek.....	8
2.2. Maatschappelijke relevantie van het onderzoek.....	9
3. PROBLEEMSTELLING, OPZET EN STRUCTUUR VAN HET ONDERZOEK	11
4. ONDERZOEKSVRAGEN	13
5. METHODOLOGIE	15
5.1. Klassieke juridische onderzoeksmethode.....	15
5.1.1. Huidige stand van het recht.....	15
5.1.2. Draagkrachtbeginsel <i>de lege ferenda</i>	15
5.2. Functionele rechtsvergelijkende onderzoeksmethode.....	16
5.2.1. Externe rechtsvergelijking.....	17
5.2.2. Rechtstakvergelijking.....	19
5.3. Rechtshistorisch onderzoek.....	19

5.4. Interdisciplinair onderzoek: filosofische en economische literatuurstudie.....	20
6. EEN SYSTEMISCH DENKKADER VOOR HET BELASTINGSTELSEL.....	23
6.1. Afbakening van het concept ‘belasting’	23
6.1.1. Belastingen.....	23
6.1.2. Socialezekerheidsbijdragen.....	25
6.1.3. Afdrachten aan, maar ook ontvangsten uit de publieke middelen	27
6.1.4. Intermezzo: denkpiste om de sociale zekerheid gedeeltelijk te fiscaliseren	28
6.2. Belastingbeginselen in een belastingsysteem.....	35
6.2.1. De eenheid van het rechtssysteem	35
6.2.1.1. De orde in de Belgische fiscale rechtsorde	38
6.2.2. Een systemisch denkkader	41
6.2.2.1. Het formele belastingsysteem.....	43
6.2.2.2. Het materiële of inhoudelijke belastingsysteem	45
6.2.2.2.1. <i>Algemene rechtsbeginselen en belastingbeginselen</i>	46
6.2.2.2.2. <i>Soorten belastingbeginselen</i>	47
6.2.2.2.3. <i>Het doel van de fiscale normen</i>	52
6.2.2.2.3.1. Normen met een financieel of budgettair doel: ‘fiscale normen’	52
6.2.2.2.3.2. Normen met een sociaal doel	53
6.2.2.2.3.3. Normen met als doel te vereenvoudigen	57
6.2.2.2.3.4. Afbakeningsproblemen	58
6.2.2.2.3.5. Het belang van een juiste indeling in normgroepen.....	59
6.2.2.2.4. <i>Het belang van een beginselgerichte benadering van het recht</i>	63
6.2.3. De ‘eenheid van het belastingrechtstelsel’	66
6.2.4. Tussenbesluit.....	72
7. HET DRAAGKRACHTBEGINSEL ALS ‘LEITMOTIV’ VOOR EEN RECHTVAARDIGE FISCALITEIT	73
7.1. Grondslagen van het draagkrachtbeginsel.....	73
7.2. Filosofische grondslagen van het draagkrachtbeginsel.....	74
7.2.1. Een degelijk en deugdelijk belastingsysteem	75
7.2.1.1. Het concept ‘rechtvaardigheid’	78
7.2.1.2. Fiscale rechtvaardigheid.....	80
7.2.2. Tussenbesluit	91
7.2.3. Rechtvaardiging van belastingen.....	93
7.2.3.1. Algemeen.....	93

7.2.3.2.	Sociale rechtvaardigheidstheorieën.....	101
7.2.3.2.1.	<i>Libertaire kijk op de legitimiteit van de belastingheffing</i>	103
7.2.3.2.2.	<i>Utilitarisme en belastingen</i>	105
7.2.3.2.2.1.	Een gelijk offer.....	106
7.2.3.2.3.	<i>Rawls' rechtvaardigheidstheorie</i>	110
7.2.3.3.	Tussenconclusie.....	113
7.2.4.	Lessen en vragen die voortkomen uit de fiscale filosofie over het draagkrachtbeginsel.....	114
7.2.4.1.	Over de aanvaardbaarheid van het draagkrachtbeginsel.....	114
7.2.4.2.	Van aanvaarding richting concretisering.....	118
7.2.4.2.1.	<i>Objectieve, geen subjectieve draagkrachtfactoren</i>	119
7.2.5.	Rechtvaardigheid versus doelmatigheid en eenvoud.....	124
7.2.6.	Ook overheidsuitgaven zijn van belang.....	125
7.3.	De juridische receptie van het draagkrachtbeginsel in België.....	127
7.3.1.	Historische weg die het draagkrachtbeginsel heeft afgelegd in België.....	127
7.3.1.1.	Inleiding.....	127
7.3.1.2.	Belgische onafhankelijkheid.....	130
7.3.1.3.	Periode na 1962.....	132
7.3.1.4.	Tussenconclusie.....	137
7.3.2.	Toepassing van het draagkrachtbeginsel door de hoogste Belgische rechtscolleges.....	139
7.3.2.1.	Bevoegdheden hoogste Belgische rechtscolleges met betrekking tot rechtsbeginselen.....	139
7.3.2.1.1.	<i>Grondwettelijk Hof</i>	139
7.3.2.1.2.	<i>Raad van State</i>	140
7.3.2.1.3.	<i>Hof van Cassatie</i>	141
7.3.2.2.	Rechtspraak van het draagkrachtbeginsel in het licht van het gelijkheidsbeginsel.....	142
7.3.2.3.	Rechtspraak van het draagkrachtbeginsel in het licht van het evenredigheids- of proportionaliteitsbeginsel en het recht op eigendom.....	149
7.3.2.4.	Tussenconclusie.....	155
7.4.	Zoektocht naar een juridische rechtvaardiging van het draagkrachtbeginsel.....	157
7.4.1.	De trias der rechtvaardigheidsbeginselen van een pluralistische, vrije en sociale rechtsstaat.....	157
7.4.2.	Coherentie met het grondwettelijk gelijkheidsbeginsel.....	159
7.4.2.1.	Van het filosofisch rechtvaardigheidsbeginsel naar het gelijkheidsbeginsel.....	159
7.4.2.2.	Het draagkrachtbeginsel als middelenbeginsel van het grondwettelijk gelijkheidsbeginsel.....	160
7.4.2.3.	Pleidooi voor draagkrachtbeginsel als middelenbeginsel voor het gelijkheidsbeginsel.....	167
7.4.2.4.	Tussenconclusie.....	173
7.4.2.5.	Gelijkheidsbeginsel in een federale staat.....	175

7.4.3.	Het evenredigheids- of proportionaliteitsbeginsel en het recht op eigendom	180
7.4.3.1.	Verhouding evenredigheidsbeginsel en draagkrachtbeginsel.....	182
7.4.3.2.	Pleidooi voor draagkrachtbeginsel als middelenbeginsel voor het evenredigheidsbeginsel.....	183
7.4.3.3.	Bedenking over het evenredigheidsbeginsel in de gelijkheidstoets en bij het eigendomsrecht	189
7.4.4.	Het beginsel van de sociale verzorgingsstaat	190
7.4.4.1.	Algemeen.....	190
7.4.4.2.	Het draagkrachtbeginsel als middelenbeginsel van het beginsel van de sociale welvaartsstaat?	195
7.4.4.3.	Draagkrachtbeginsel: een verdelingsbeginsel, geen herverdelingsbeginsel.....	197
7.5.	Juridische grondslagen in Duitsland en Frankrijk.....	200
7.5.1.	Het draagkrachtbeginsel in Frankrijk.....	201
7.5.2.	Het draagkrachtbeginsel in Duitsland	209
7.6.	Conclusie van de filosofische en juridische grondslagen.....	215
8.	CONCRETISERING VAN HET DRAAGKRACHTBEGINSEL.....	218
8.1.	Algemeen	218
8.2.	Het draagkrachtbeginsel <i>ratione personae</i>	221
8.2.1.	Samenlevingssituatie of individu?.....	223
8.2.1.1.	Begrippen.....	225
8.2.1.1.1.	<i>Toepassing in het fiscaal recht de lege lata</i>	226
8.2.1.1.2.	<i>Toepassing in het socialezekerheidsrecht de lege lata</i>	231
8.2.1.1.2.1.	Loonvervangende uitkeringen.....	233
8.2.1.1.2.2.	Gezinsbijslag en medische zorg.....	239
8.2.1.1.2.3.	Minimumuitkering.....	241
8.2.1.2.	Hoe de samenlevingsvorm in aanmerking nemen?	244
8.2.1.2.1.	<i>De rol van het huwelijk en het gezin in de samenleving</i>	245
8.2.1.2.2.	<i>Invloed van het familierecht op de gezinsbelasting</i>	251
8.2.1.2.3.	<i>Het belastingssubject</i>	256
8.2.1.2.4.	<i>Gezinnen met kinderen</i>	264
8.2.1.3.	Tussenconclusie	267
8.2.2.	Ondernemingen als draagkrachtige entiteiten	267
8.2.2.1.	Juridische analyse.....	268
8.2.2.2.	Tussenconclusie.....	274

8.3. Het toepassingsgebied van het draagkrachtbeginsel <i>ratione materiae</i>	275
8.3.1. Vrijstelling van het bestaansminimum.....	275
8.3.1.1. Algemeen.....	275
8.3.1.2. Verhouding fiscaal recht en sociaal recht	282
8.3.2. Belastingtarieven en het draagkrachtbeginsel in een sociale verzorgingsstaat.....	283
8.3.2.1. Progressieve versus proportionele belastingen	283
8.3.2.2. Rechtvaardiging van progressieve belastingtarieven	291
8.3.2.3. Tussenbesluit.....	297
8.3.3. De geschikte heffingsgrondslag voor het draagkrachtbeginsel	298
8.3.3.1. Het belang van een geschikte heffingsgrondslag.....	298
8.3.3.2. Maatstaven van de draagkracht.....	302
8.3.3.2.1. Algemeen.....	302
8.3.3.2.2. Het draagkrachtbeginsel in de verschillende soorten belastingen.....	306
8.3.3.2.2.1. Het draagkrachtbeginsel in de inkomstenbelasting	306
8.3.3.2.2.1.1. Inleiding.....	306
8.3.3.2.2.1.2. Het inkomen definiëren.....	306
8.3.3.2.2.1.3. Gerealiseerde en ongerealiseerde meerwaarden	310
8.3.3.2.2.1.4. Aftrek van kosten	313
8.3.3.2.2.1.5. Bescherming van het bestaansminimum.....	313
8.3.3.2.2.1.6. Werkelijk inkomen versus potentieel inkomen.....	317
8.3.3.2.2.2. Het draagkrachtbeginsel en de erf- en schenkingsbelasting.....	322
8.3.3.2.2.3. Het draagkrachtbeginsel en de vermogensbelasting.....	322
8.3.3.2.2.3.1. In geld waardeerbaar vermogen	323
8.3.3.2.2.3.2. Het draagkrachtbeginsel vereist geen vermogensbelasting.....	325
8.3.3.2.2.4. Het draagkrachtbeginsel en belasting over de toegevoegde waarde	327
8.3.3.2.2.5. Het draagkrachtbeginsel en registratierechten en andere transactiebelastingen.....	327
8.3.3.2.2.6. Draagkrachtbeginsel en lokale belastingen	328
8.3.3.2.2.7. Draagkrachtbeginsel en ondernemingsbelastingen.....	330
8.3.3.2.3. Concretisering van het draagkrachtbeginsel in een meervoudig belastingstelsel	337
8.3.3.2.3.1. Een meervoudig belastingstelsel versus een enkelvoudige belasting.....	337
8.3.3.2.3.2. Aanknopingspunten voor het draagkrachtbeginsel: inkomen, vermogen, consumptie.....	339
8.3.3.2.3.3. Tussenbesluit.....	344
8.4. Het toepassingsgebied <i>ratione temporis</i> van het draagkrachtbeginsel.....	345
8.4.1. Referentietijdstip of tijdvak	345
8.4.2. Periodiciteit versus totaliteit	347
8.4.2.1. Periodiciteit.....	350
8.4.2.2. Deductieve uitwerking van het materiële dilemma.....	356

8.4.2.2.1.	<i>Levenslange draagkracht</i>	357
8.4.2.2.1.1.	Voorstellen voor een levenslange inkomstenbelasting.....	357
8.4.2.2.1.2.	Voordelen van een inkomstenbelasting op 'life time basis'.....	359
8.4.2.2.1.3.	Principiële argumenten tegen de horizontale gelijkheid van het levensinkomen.....	360
8.4.2.2.1.4.	Diverse bezwaren tegen belasting op het levenslange inkomen.....	362
8.4.2.2.1.5.	Tussenbesluit.....	364
8.4.2.2.2.	<i>Strikte periodieke draagkracht</i>	364
8.4.2.2.3.	<i>Het verdict</i>	366
8.4.2.3.	Het draagkrachtbeginsel en inflatie.....	368
8.4.3.	Het draagkrachtbeginsel, intertemporele lastenverdeling en intergenerationale rechtvaardigheid.....	372
8.4.3.1.	Beschouwing over erfbelastingen.....	372
8.4.3.2.	Intertemporele lastenverdeling.....	373
8.4.3.3.	Intertemporele vrijheidsbescherming in de sociale zekerheid.....	380
8.4.3.3.1.	<i>Vrijwel onomkeerbare demografie en beslissingen uit het verleden</i>	382
8.4.3.3.2.	<i>Intertemporele lastendoorrekening in de sociale zekerheid</i>	385
8.4.3.3.3.	<i>Rechtvaardigheid in de sociale zekerheid</i>	386
8.4.3.3.4.	<i>Kantelmoment door de babyboomgeneratie</i>	386
8.4.3.4.	Het intertemporele draagkrachtbeginsel in een schuldenstaat.....	387
8.5.	Doorbreking van het draagkrachtbeginsel.....	403
8.5.1.	Doorbreking van het draagkrachtbeginsel door sociale doelnormen.....	404
8.5.1.1.	Algemeen.....	404
8.5.1.2.	Beginselen voor sociale doelnormen versus het draagkrachtbeginsel.....	415
8.5.2.	Doorbreking van het draagkrachtbeginsel door vereenvoudigingsnormen.....	416
8.6.	Capita selecta.....	419
8.6.1.	Het draagkrachtbeginsel en klimaat- en milieubescherming.....	419
8.6.2.	Draagkracht versus profijt.....	421
8.6.2.1.	Algemeen.....	421
8.6.2.2.	Het draagkrachtbeginsel en het profijtbeginsel in het internationaal belastingrecht.....	425
8.6.3.	Tijd als belastbare maatstaf.....	428
9.	PERSPECTIEVEN VOOR VERVOLGONDERZOEK	430
10.	CONCLUSIE	431
11.	BIBLIOGRAFIE	447